

Türk Tıp Öğrencileri Birliği GÖRÜŞ BİLDİRİSİ

Çocuk İhmali ve İstismarı Çerçevesinde Çocuk Yaşta Evlilikler

Türk Tıp Öğrencileri Birliği 2020 Genel Kurulu, Çevrim İçi

Kabul Ediliş Tarihi: 13.09.2020

Geçerlilik Tarihi: 13.09.2025

Bildiri Ekibi

- E. Berk Yülek - Proje ve Girişimler Ulusal Direktörü
- İdil Küçükbezirci - Proje ve Girişimler Ulusal Direktör Asistanı
- Cansu Esen - Dış İlişkiler Takımı İnsan Hakları ve Barış İrtibat Sorumlusu
- Ezgisi Aydın - Ayırıcı Tanı: Çocuk İhmali ve İstismarı Proje Koordinatörü
- 2019-2020 Ayırıcı Tanı: Çocuk İhmali ve İstismarı Proje Takımı:
 - Ayça Toprak
 - Ayşe Arkılıç
 - C. Burak Alapala
 - Elif Uysal
 - Hülya Çağla Azaklı
 - İrem Dalkıran
 - Sena Kalaycı
 - Osman Yılmaz

Özet

0-18 yaş aralığında yani çocukluk döneminde çocuğun sağlığına zarar veren ya da gelişimini olumsuz etkileyen, kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza dışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalması, çocuğa karşı kötü muamele ya da çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır.

İstismara maruz kalan çocuklarda ortaya çıkabilecek sorunlar uygun şekilde değerlendirilmediğinde, yaşam boyu sürecek sonuçlar ortaya çıkacaktır. Çocuk ihmali ve istismarı konusunda anne ve babaların, hekimlerin ve geleceğin doktorları olan tıp fakültesi öğrencilerinin bilgi düzeyinin artırılması, bahsedilen sorunların temelini önüne geçecektir. Türk Tıp Öğrencileri Birliği bu noktada, eğitim ile artırılan bilgi düzeyinin “ayırıcı tanı”daki önemine dikkat çekmek istemektedir.

Türk

Tıp Öğrencileri
Birliği

Turkish Medical Students' Association

/turkmsic.net

/turkmsic

Bununla beraber kanunlarımız ile de sınırı belirli olan yasal evlilik yaşının altında gerçekleşen evliliklerin, çocuğun psikolojik ve gelişimsel süreci başta olmak üzere pek çok açıdan kötü etkilenmesine sebebiyet verdiği, söz ettiğimiz ihmal ve istismar türlerini besleyecek fırsatlar yarattığı tartışılmazdır.

Yapılan araştırmalara göre, Türkiye’de hekimlerin dahi yetiştirildikleri bölgelere bağlı olarak çocuk yaşta evliliklere olan bakış açılarının farklılık gösterebildiği gözlemlenmektedir. Bunların da yanında, çocuğun içerisinde yer aldığı toplumun/ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik özellikleri de hem neden hem de sonuca etki etmektedir.

Yukarıda söz edilenlerden yola çıkarak, çocuk ihmali ve istismarını pek çok açıdan besleyen “çocuk yaşta evlilikler” sorununun önüne geçebilmek adına Türk Tıp Öğrencileri Birliği olarak hem toplumun hem de hekim ve hekim adaylarının bilgi eksiğini kapatmanın, hali hazırda var olan koruyucu yasaların etki gücünü arttırmanın aynı zamanda yazılı ve sözlü basın/yayın organlarının da yerinde ve doğru kullanılmasının önemini vurgulamak isteriz.

Türk Tıp Öğrencileri Birliği; bu konuda yapılan her çalışmanın destekçisi olacağını ve üzerine düşen görevleri de her zaman yerine getirmeye hazır olduğunu beyan etmektedir.

Arka Plan

Bedensel, ruhsal ve cinsel gelişimin henüz tamamlanmadığı 0-18 yaş arasındaki dönem “çocukluk dönemi” olarak adlandırılır. Bu bahsedilen dönemdeki çocuğun beden veya ruh sağlığına zarar veren, zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimini olumsuz etkileyen, kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza dışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalması, çocuğa karşı kötü muamele ya da çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır. (1)

Bu tanım içerisinde söz edebileceğimiz, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından tanımlanan istismar ve ihmal türlerini 4 başlık altında toplayabilmek mümkündür:

- Fiziksel istismar; çocuğa karşı kasıtlı olarak kullanılan fiziksel güç sonucunda, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişimi veya onuru açısından zararlı durumların ortaya çıkması – veya çıkabilecek olması – şeklinde tanımlanmaktadır. Evlerde, çocuklara karşı fiziksel şiddete çoğu kez “cezalandırma” amacıyla başvurulmaktadır. (2)
- Cinsel istismar; çocuğun, kendisinin tam olarak kavrayamadığı, tam onay vermesinin mümkün olamayacağı veya gelişim düzeyi açısından hazır olmadığı ya da toplumun verili yasalarını veya toplumsal tabularını ihlal eden bir cinsel etkinliğe dahil edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Çocukların cinsel istismarında failer; yaşları gereği, çocuk üzerinde belirli bir yetki, otorite veya sorumluluk taşıyan yetişkinler olabileceği gibi, başka çocuklar da olabilmektedir. (2)
- Duygusal istismar; hem tekil olaylar hem de bir ebeveynin veya çocuğun bakımını üstlenen kişi tarafından, bir süreç içerisinde, çocuğun psikolojik gelişiminin etkilenmesine veya duraklamasına neden olan; sözel saldırılar, aşırı emir ve tutumlar, süreğen yargılar ve benzeri davranışlar olarak tanımlanmaktadır.
- İhmal; başta anne ve baba olmak üzere, bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini

sağlamakta yetersiz kalmaları sonucu, çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak tanımlanabilmektedir. (3-4.)

Yapılan araştırmalara göre Türkiye’de yaşayan 7-18 yaş arası çocukların %25’nin ihmale, %43’ünün fiziksel, %3’ünün cinsel ve %51’inin duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. (1)

İhmal ve istismar türleri; tanım olarak içlerinde ayrılmakla beraber, bu kavramlar birbirlerinden ayrı olarak değil, genellikle birlikte ve bir bütün olarak görülmektedirler.

Fiziksel istismar çocuklarda çeşitli boyutlarda yaralanma ve sakatlıklara, hatta ölümlere yol açabilmektedir. Cinsel istismar ise; yine fiziksel yaralanmaya neden olabileceği gibi, çocuğu cinsel yolla bulaşan hastalıklar açısından da riske sokabilmektedir. Ancak bu etkilerden çok daha sık olarak her tür istismar ve ihmalde, çocuklar duygusal olarak örselenmektedir. (5) Duygusal istismar kapsamına alınmış olan her türlü fiilin, çocuğun fiziksel veya zihinsel sağlığını; fiziksel, zihinsel, manevi veya toplumsal gelişimini olumsuz etkileme olasılığı oldukça yüksektir. (2)

Yaşanan ihmal ve istismar olayları neticesinde çocuklarda ortaya çıkabilecek sorunlar, yeterli bir şekilde değerlendirilmediğinde yaşam boyu sürececek sonuçlar doğurmaktadır. Bunların arasında depresyon, anksiyete, kişilik bozuklukları gibi ruh sağlığı sorunları başta gelmektedir. (5) Ayrıca, çocukluk çağı cinsel istismarının erişkin dönemdeki etkileri arasında, madde bağımlılığı ve kendine zarar verme davranışları riskini artırdığı da gösterilmiştir. (6, 7)

Çocuk Yaşta Evlilikler

Erken evlilik terimi; uluslararası kaynaklarda 2000’li yılların başında “18 yaşından önce evlenen çocukların ve ergenlerin evliliklerini” ifade etmek için kullanılmıştır. (8) Bu olgu daha geniş kapsamlı olarak tanımlandığında; “fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılarından evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce gerçekleşen” evlilikler anlaşılmaktadır. (9)

Çocuk yaşta evlilikler, erken evlilik tanımına girmektedir.

Uzmanlar, “çocuk gelin” adlandırmasının sakıncalı olduğunu, bu tanımlama ile çocuk ve gelin kavramlarının birlikte kullanılmasının doğru çağrışımlar yapmayacağını ve bu durumun erken evliliğe bir tür masumiyet kazandıracağını ifade etmişlerdir ki, aktarımlarına göre; erken evlilikler çeşitli tipolojiler şeklinde gerçekleşmektedir. Bunlar arasında sıklıkla görülmekte olan tipolojiler;

- 1) Zorla evlendirilen kız çocuğu ve yetişkin birey (aile baskısı-ekonomik yoksunluk nedeniyle)
- 2) Kendi isteği ile evlenen/evlendirilen kız çocuğu ve yetişkin birey (evden kaçma-aile içi şiddet nedeniyle)
- 3) Her iki tarafın da 18 yaşın altında olduğu evlilik biçimleri (aile isteği veya gönül ilişkisi-akraba evliliği nedeniyle) olarak yer almaktadır. (10)

Güncel istatistiklere göre;

- Dünya çapında genç kadınların %21’i 18 yaşını doldurmadan evlendirilmiştir.
- Şu an hayatta olan 650 milyon kız çocuğu ve kadın, çocuk yaşta evlendirilmiştir.
- Her sene 18 yaşının altında 12 milyon kız çocuğu evlendirilmektedir.

- Güncel durum değişmediği takdirde, 2030 yılına kadar 18 yaşının altındaki 120 milyon kız çocuğunun daha erken yaşta evlendirilmiş olacağı öngörülmektedir.

TÜİK 2019 Demografik İstatistiklerine göre;

- Türkiye’de çocuk evlilik sayısı 541.424’e ulaşmıştır.
- 2019 yılında 16-17 yaş grubu içerisinde 940 erkek çocuk, 17.047 kız çocuğu evlendirilmiştir.
- 16-17 yaş grubundaki evliliklerin, toplam evlenmeler içindeki oranı 2019’da erkek çocuklarda %0,2 iken kız çocuklarda %3,1 şeklindedir.

Kız çocuk evlendirmelerinin illere göre dağılımına bakıldığında, 2017 yılında Ağrı ilinin oranı %16,6 ile ilk sırada yer alırken bu ili %16,1 ile Muş ve %12,3 ile Bitlis izlemiştir.

Kız çocuk evlendirmelerinin toplam evlilikler içindeki oranının en düşük olduğu üç il ise sırasıyla %0,4 ile Tunceli, %1,1 ile Rize ve %1,4 ile Trabzon olmuştur. (11)

Çocuk yaşta evlilikler toplumsal açıdan değerlendirildiğinde; erken yaşta kız çocuklarının evlendirilmesi olgusu üzerinde, sosyoekonomik nedenler kadar sosyokültürel nedenlerin de etkisi büyüktür. Toplumun geleneği ve göreneği, değer sistemi, meşruiyet algısı, dini inanış vb. birçok faktör evlilik olgusu üzerinde belirleyici olan etmenlerdir. Toplumlardaki evlilik ve kız çocuğu algısı, erken yaşta evlilik yapmayı meşrulaştıran bir zemin hazırlayabilmektedir. Özellikle eğitim seviyesi daha düşük seyreden ailelerde evlilik olgusunu geleneksel inanışlar ve algılar yönetmektedir. Bu algıda kız çocuklarının birincil görevi eğitim, ekonomik bağımsızlığını kazanma, toplumda kendine yer edinme gibi hedeflerden çok kocasına iyi bir eş olma şeklinde kendini göstermektedir. Öyle ki; kız çocuğunun asıl yerinin kocasının yanı olduğu, erken (gözü açılmadan) evlendirildiğinde kocasına itaat ve uyum sorunu yaşamayacağı gibi inanışlar da etkili olabilmektedir. Aynı algı erken yaşta gelin alacak aile için de tercih sebebi olabilmektedir. Dolayısıyla, bu ataerkil algı kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesini önemli ölçüde meşrulaştırmaktadır. (12)

Türkiye’de hekimlerin konuya yönelik bakış açısı göz önüne alındığında; Türkiye Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına (2011) göre “Bir bireyin evlenebilmesi için en az kaç yaşında olması gerekir?” sorusuna hekimlerin sadece 42’si (%2,7) 16-18 yaş olarak yanıt vermiş, çoğunluğu (%75,7) ise 20 yaşın üzerinde olması gerektiğini vurgulamıştır. En erken evlilik yaşını 16-18 olarak belirten hekimlerin doğum yerleri incelendiğinde, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu bölgesi olduğu görülmektedir. (13) Özellikle geleneksel ve ataerkil yapıya sahip toplumlarda bazı kültürel ve sosyal normlar nedeniyle erken yaş evlilikler normal kabul edilmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre hekimlerin sadece 42’ sinin 16-18 yaş en erken evlilik yapılabilecek yaş olarak kabul etmesi, çocuk yaşta yapılan evliliklere bakış açısının bölgelere göre değiştiğini ve kültürel örüntülerden etkilendiğini düşündürmektedir.

Çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarına gelinecek olunursa; erken yaş evliliklerinde eşler arası yaş farkı zaman zaman eşlerin birbirlerinden ve çevrelerinden beklentilerini farklılaştırabilmektedir. Bu nedenle bu tür evliliklerde kadına yönelik şiddet vakalarının daha sık yaşanabildiği uzmanlarca ifade edilmiştir. Erken yaşta evliliklerin bir diğer sonucu olarak erken yaşta meydana gelen doğumlar, öncelikle gelişim sürecini tamamlamamış olan kız çocuklarının önemli sağlık sorunlarıyla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Dünya genelinde yapılan çalışmalar, bu durumun kız çocuklarının

eğitim imkanlarının sonlanmasına, ileride iş bulma ihtimallerinin azalmasına ve yoksullaşmalarına, toplumdaki dışlanmalarına ve başkalarına bağımlı hale gelmelerine yol açtığını göstermektedir. (14)

İhmal ve İstismar Durumlarının Hukuki Açından Değerlendirilmesi

Cinsel istismar kapsamında bir duyum alındığında veya suça şahit olma durumlarında, şikayet olup olmaması dikkate alınmaksızın ve idareye takdir hakkı tanınmaksızın gerekli tespit ve raporlamanın yapılarak, derhal yetkili mercilere bildirim yapılması gerekmektedir. Çocuğun korunması ve istismarın durdurulması için bu uygulama yasal bir zorunluluktur. (15) Bakanlık sözü konusu olan durumlarda ulaşılabilecek, öncelikli 4 başvuru merkezi belirlemiştir. Bu başvuru merkezleri Sosyal Destek Hattı (Alo 183), Polis (155), Jandarma Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği (156) ve en yakın kolluk kuvvetleridir.

Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesinde “çocuğu cinsel yönden istismar eden kişinin 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı” açıkça hüküm altına alınmıştır. Burada çocuktan kasıt, 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklardır. (16) Madde 104 ise “Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır.

Medeni Kanun'un 124.maddesi gereğince evlilik kavramı; “Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” şeklinde açığa kavuşturulmaktadır. Buna göre; on yedi yaşını doldurmadan önce yapılan evlilikler, çocuk yaşta evlilikler içerisine dahil edilmekte; ancak olağanüstü koşullarda yaş sınırının on altı olarak alınabilmesine imkan verilmektedir.

Duruşumuz

Türk Tıp Öğrencileri Birliği; yukarıda söz edilmiş olan “Çocuk İhmali ve İstismarı” başlıklarından ve bu başlıkları içerisinde barındıran “çocuk yaşta evlilik” sorunundan da yola çıkarak, toplumda farkındalık düzeyinin artırılmasında ve sorunun önlenmesinde koruyucu tedbirlerin alınmasındaki öneme dikkat çekmekte ve;

Bakanlık ve İlgili Kurumları;

- Eğitim ve sağlık hizmetlerini ülkenin genelinde standardize etme çalışmalarını sürdürmeye,
- Var olan yasaların eksiksiz ve doğru uygulanmasına özen göstermeye,
- Yargı organlarının bütünlüğünü sağlayacak şekilde hareket etmeye,
- Çocuk ihmali ve istismarı hakkında caydırıcı yasa sayısını arttırmaya,
- Çocuk ihmali ve istismarının sık görüldüğü illerde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüklerini konu hakkındaki çalışmalarını sıklaştırarak gerektiğinde sivil toplum kuruluşları ile birlikte faaliyet göstermeye,

Sivil Toplum Örgütlerini;

- Toplumda yaşanan olayları ve konuyla ilgili alınan kararları takip etmeye,
- Çocuk ihmali ve istismarını önleme amacı taşıyan kampanyalarını arttırmaya,

- Sosyal medya çalışmalarını aktif ve doğru bilgiler ışığında yürütmeye,
- Saha etkinlikleri ile farkındalık ve savunuculuk faaliyetlerinin etkinliğini artırarak toplumda yol gösterici olmaya,
- Doğru ve güvenilir bilgiler doğrultusunda konuyla ilgili basın ve görüş bildirileri yayımlayarak etki güçlerini artırmaya ve kamuoyu oluşturulmasına katkıda bulunmaya,
- Diğer sivil toplum kuruluşlarıyla senkronize bir şekilde çalışarak savunuculuk faaliyetlerini gerçekleştirmeye,

Tıp Fakültelerini;

- Çocuk ihmal ve istismarı konusuna hak temelli yaklaşıma uygun bir şekilde müfredatlarında yer vermeye,
- Çeşitli bölgelerde var olan sosyokültürel yapının bir getirisi olarak erken yaşta ve zorla gerçekleştirilen evlilikler adı altında meydana gelen cinsel istismar başta olmak üzere her türlü cinsel istismarın, beden ve ruh sağlığı üzerindeki etkilerine eğitim programları içerisinde yer vermeye,
- Çocuk ihmal ve istismarı konusundaki eğitimlerin teorikte kalmayarak çeşitli yöntemlerle desteklenmesinin ve uygulanabilirliğinin artırılmasının sağlanmasına,
- Çocuk yaşta evlilikler başta olmak üzere çocuk ihmal ve istismarı konusunda yürütülen ayırıcı tanı projelerine destek vermeye,

Tıp Öğrencilerini ve Hekimlerini;

- Konuya yönelik yeterli bilgi sahibi olabilmeleri adına gereken çalışmalarda destekleyici olmaya,
- Toplumda rol-model olacak konumda yer aldıklarının bilincinde olarak buna uygun hareket etmeye,
- Bilgileri dahilinde ellerinde bulunan savunuculuk gücünü kullanmaya,
- Yasal süreçte bildirim zorunlu olan her türlü vakayı ilgili kurumlara en kısa sürede bildirmeye ve bildirmeyenleri de teşvik etmeye,

Yazılı ve Sözlü Basın Yayın Organlarını;

- Öncelikli olarak, doğruluğundan emin oldukları bilgileri, yanlış anlaşılmalara yol açmayacak şekilde aktarmaya,
- Çeşitli savunuculuk çalışmaları yaparak kamuoyunun farkındalık kazanması konusuna katkıda bulunmaya,
- Çocuk ihmal ve istismarı konusunda tarafsız yayıncılık yapmaya özen göstermeye,
- Yanlış bir algı oluşturmamak konusunda dikkatli olmaya ve günümüzde yanlış medya kullanımının bir getirisi olan “linç kültürü”ne hizmet etmemeye,

- Mağdur suçlayıcılığının ve yanlış içerik kullanımının (olayın ciddiyetini yansıtamayan kavramlar, şiddet içerikli görsel, video vb.) çocuk ihmali ve istismarını normalleştirdiğini göz önüne alarak bu durumun önüne geçmeye,

Kamuoyunu;

- Medyada yer alan bilgi kirliliğine ve buna bağlı oluşan yanlış bilgi yayılımına aracı olmamaya,
- Var olan yasaların beraberinde getirdiği vatandaşlık görevlerini doğru bir şekilde uygulamaya koymaya,
- Şahit olduğu çocuk ihmali ve istismarı durumlarını yetkililere bildirmeye

davet etmektedir.

Kaynakça

- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ruh-sagligi/ihmal-istismar.html>
- Dünya Sağlık Örgütü Çocuk İstismarını Önleme Hakkında İstişare Raporu, Geneva, 29- 31 Mart 1999, Syf. 13-17.
- Runyan D, Corrine W, Ikeda R, et al. Child abuse and neglect by parents and other caregivers. In: World report on violence and health (Eds: Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA): 57-86. Geneva, World Health Organization,2002.
- Polat O. Klinik Adli Tıp, 1. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.
- Silverman AB, Reinherz HZ, Giaconia RM. The long-term sequelae of child and adolescent abuse: A longitudinal community study. Child Abuse Negl 1996; 20: 709-723.
- Kendler KS, Bulik CM, Silberg J, Hettrema JM, Myers,Prescott CA. Childhood sexual abuse and adult psychiatric and substance use disorders in women: an epidemiological and cotwin control analysis. Arch Gen Psychiatry 2000;57:953- 959.
- Klonsky ED, Moyer A. Childhood sexual abuse and non-suicidal self-injury: meta-analysis. Br J Psychiatry 2008;192:166- 170.
- Çocuklar için İlerleme, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İlköğretime İlişkin Rapor
<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuklar%20icin%20ilerleme.pdf>
- UNICEF 2007 Yıllık Raporu
https://www.unicef.org/publications/files/Annual_Report_2007.pdf
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Türkiye’de Evlilik Tercihleri Nisan 2015
<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tu-rkiyede-evlilik-tercihleri-aras-tirmasi-2015.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 6 Temmuz 2018
http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27589&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tuikbulten+%28TÜİK-Haber+Bülteni+%28Son+1+Ay%29%29
- UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu Raporu 2005

<http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Dunya%20Cocuklarinin%20Durumu%20Raporu%20-%202005.pdf>

13. IPPF Annual Performance Report

<https://www.ippf.org/sites/default/files/annualperformancereport08.pdf>

14. Saday Duman, N. Sarı Gökten, E. Rana, H.N. Hekimlerin Erken Yaşta Evliliklere Yönelik Farkındalıkları ve Tutumları. 08.07.2017

(KPD-84803-RESEARCH_ARTICLE-SADAY_DUMAN.pdf)

15. UNFPA 2012 Yıllık Raporu

<https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/AR%202012%20EN-Final.pdf>

16. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Bakım Kuruluşlarında Çalışan Personele Yönelik İstismar ile Mücadele Rehber Kitapçığı

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2499/cocuk-bakim-kuruluslarinda-calisan-personele-yonelik-istismarla-mucadele-rehber-kitapcigi.pdf>

17. Türk Medeni Kanunu

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>